

Działalność Grupy „Narew” KGB w Polsce

Przedstawicielstwo Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR w Polsce – Grupa „Narew” KGB – zostało utworzone na mocy porozumienia zawartego 27 listopada 1971 r. pomiędzy KGB ZSRR a MSW PRL. Jego siedzibą był wolno stojący budynek w Warszawie przy ulicy Sulkowickiej²²¹, znajdujący się w odległości około 500 m od budynku radzieckiej ambasady. W 1990 r., po formalnym rozwiązaniu Grupy „Narew”, jego siedzibę przeniesiono na teren placówki dyplomatycznej ZSRR mieszczącej się przy ulicy Belwederskiej 49. Przedstawicielstwo wykorzystywało też pomieszczenia przy ul. Kazimierzowskiej, gdzie znajdował się węzeł łączności obsługiwany przez oficerów jednostki Armii Radzieckiej w Rembertowie.

Stan osobowy przedstawicielstwa KGB wahał się od kilku do kilkunastu osób, najliczniejszy był w pierwszej połowie lat 80. Kierowali nim (w latach):

- gen. mjr J.T. Sinicyn (1971–1973),
- gen. mjr W.G. Pawłow (1973–1982),
- gen. mjr W.A. Dożdżalew (1982–1986),
- gen. mjr A.T. Kiriejew (1987–1990),
- gen. mjr W.K. Smirnow (1990–1993).

Stanowiska szefów przedstawicielstwa obejmowali najczęściej doświadczeni oficerowie radzieckiego wywiadu w stopniu generała-majora, np. byli kierownicy rezydentur za granicą (gen. Pawłow zajmował to stanowisko w Kanadzie i Austrii) czy szefowie departamentów KGB ZSRR (gen. Kiriejew kierował Kontrwywiadem Zagranicznym w PGU KGB). Pracownicy byli dobierani również spośród kadry doświadczonej w pracy m.in. na Zachodzie, oficerów operacyjnych w stopniu pułkownika lub podpułkownika. Nawet kierowca szefa przedstawicielstwa miał stopień majora KGB.

Trzon pracowników przedstawicielstwa stanowili łącznicy utrzymujący robocze kontakty z poszczególnymi departamentami i biurami MSW, w tym z SB, Gabinetem Ministra, a także z milicją i wojskiem (WSW) oraz pracownicy techniczni i logistyczni (kierowcy, sekretarki). Byli wśród nich także oficerowie wywiadu wojskowego GRU lub koordynatorzy KGB i GRU (w Polsce nie było oficjalnego przedstawicielstwa radzieckiego wywiadu wojskowego). Mieszkali oni w budynkach należących do Biura Administracyjno-Gospodarczego MSW (m.in. przy ul. Kruczej i Kazimierzowskiej), korzystali też z pojazdów służbowych i środków łączności (posiadali m.in. telefony WCz²²²).

Większość pracowników przedstawicielstwa KGB była zatrudniona na etatach urzędników ambasady ZSRR lub pełniła funkcje dyplomatów. Pracowali tu również oficerowie z jednostki Armii Radzieckiej stacjonującej w Rembertowie²²³.

Funkcjonariusze Grupy KGB „Narew”, oprócz zadań związanych z łącznikowaniem, prowadzili w środowisku funkcjonariuszy SB także własną pracę operacyjną. Wskazują na to uzyskane od byłych oficerów SB relacje:

(...) Wśród większości ówczesnych funkcjonariuszy SB panowało bowiem złudne przekonanie, że pozasłużbowe kontakty z oficerami rezydentury KGB pozwolą im na zachowanie dotychczas zajmowanego stanowiska lub awans na wyższe. Radzieccy bezpieczniacy natomiast z premedytacją wykorzystywali ich mentalność i chętnie, rzekomo prywatnie, „bratali się” nie tylko z „centralą”, lecz także z kierownictwem jednostek terenowych SB. Ponosili przy tym koszty związane z wyjazdem w teren, zakupem prezentów i poczęstunkami dla „polskich czekistów”. Z jakiego funduszu rozliczali

²²¹ Obecnie w tym budynku mieści się restauracja (wejście od ul. Belwederskiej); wcześniej firma „PolNippon” należąca do Ireneusza Sekuły (wiceministra w rządzie Mieczysława Rakowskiego) i ambasada RPA.

²²² WCz – telefony „wysokiej częstotliwości” – środek szyfrowanej łączności telefonicznej stosowany w MSW.

²²³ 308. Batalion Łączności Stacyjnej.

swoje wydatki – służbowego czy prywatnego – można tylko się tylko domyślać (...)²²⁴.

Należy nadmienić, że poza oficjalnym przedstawicielstwem KGB w ambasadzie radzieckiej działały też rezydentury wywiadu cywilnego i wojskowego. Struktury te ściśle z sobą współpracowały, a szef przedstawicielstwa KGB pełnił w strukturach rezydentur wywiadowczych uplasowanych w ambasadzie ZSRR funkcję kierowniczą i koordynującą.

Tab. 2. Wykaz pracowników przedstawicielstwa KGB w Warszawie.

Lp	Nazwisko	Imię Imię ojcowskie	Data urodzenia	Data przyjazdu–wyjazdu	Stanowisko	Uwagi
1.	Afomin	Nikołaj	1928	1977–1982		
2.	Andriejew	Władimir Siergiejewicz	1929	marzec 1978–styczeń 1980	urzędnik ambasady	pułkownik
3.	Anożina	Nina Nikołajewna	1952	marzec 1984–sierpień 1987	urzędnik ambasady	
4.	Azyczzew	Anatolij Iwanowicz	09.12. 1935	listopad 1983– lipiec 1987	urzędnik ambasady	
5.	Bachwałowa	Nina Jakowna	26.05. 1924	sierpień 1979–1982	urzędnik ambasady	
6.	Biriukow	Siergiej Michajłowicz	30.01. 1951	październik 1989– lipiec 1992		na etacie JAR ¹ w Rembertowie
7.	Chłyncew	Walerij		1988–1991		
8.	Czekulajew	Jurij Iwanowicz	29.02. 1932	wrzesień 1987–1990	radca	
9.	Demidow	Wiktor Iwanowicz	27.11. 1922	1980–1982	radca	1980–1981 urzędnik ambasady
10.	Dożdzałew	Wasilij Alieksiejewicz	01.05. 1921	1982–1986	radca, szef przedstawi- cielstwa	general major, 1980–1982 urzędnik ambasady
11.	Fieokistow	Michail Alieksandrowicz	20.11. 1930	luty 1986–grudzień 1990	urzędnik ambasady	pułkownik

²²⁴ Zob. *Relacja autoryzowana z 6.08.2012, 8.08.2012 oraz 15.10.2012 r. funkcjonariusza SB MSW PRL.*

12.	Fomin	Jurij Wasiljewicz	11.11.1927	sierpień 1985–1989	urzędnik ambasady	generał major
13.	Galkin	Wasilij Pawłowicz	14.01.1925	grudzień 1984–1989	radca, z-ca szefa przedstawicielstwa	generał major, 1984–1986 urzędnik ambasady
14.	Gińko	Walierij Alieksandrowicz		1978–1986	urzędnik ambasady	pułkownik
15.	Griszin	Jurij Nikołajewicz	30.09.1952	listopad 1984–wrzesień 1987	urzędnik ambasady	major, kierowca,
16.	Griwo	Eduard Stanisławowicz	23.06.1945	październik 1982–październik 1987	urzędnik ambasady	
17.	Kiriejew	Anatolij Tichonowicz	27.11.1923	wrzesień 1987–maj 1990	radca szef przedstawicielstwa	generał major
18.	Kormilec	Siergiej Alieksandrowicz	19.04.1948	1988 [bdb]	urzędnik ambasady	pułkownik, 1979–1985 urzędnik ambasady
19.	Korołech	Witalij Lieonidowicz	09.04.1939	1987–1991	urzędnik ambasady	
20.	Korotkowa	Tatiana Dmitriewna	01.01.1954	marzec 1989–1992	urzędnik ambasady	sekretarka - maszynistka,
21.	Kuc	Igor Trofimowicz	11.08.1934	1987–listopad 1989	I sekretarz	pułkownik,
22.	Kuczierow	Walientin Iwanowicz	10.12.1930	1985–1988	urzędnik ambasady	pułkownik
23.	Markielow	Alieksandr Piotrowicz		1987–1990		na etacie JAR w Rembertowie
24.	Micenko	Jurij Juriewicz	25.11.1930	grudzień 1987–maj 1992	radca	pułkownik
25.	Michajłow	Jewgienij Piotrowicz	16.02.1935	październik 1983–sierpień 1988	urzędnik ambasady	

26.	Mironow	Wiktor Nikołajewicz	11.04. 1947	październik 1989– luty 1992	I sekretarz	pułkownik
27.	Nikiforowa	Nadieżda Wasiljewna	16.06. 1929	1985–1989	urzędnik ambasady	sekretarka
28.	Owczinnikow	Władimir Ilicz	12.09. 1937	kwiecień 1988–czerwiec 1990		podpułkownik
29.	Pawłow	Witalij Grigorjewicz	30.09. 1914	kwiecień 1973– listopad 1984	szeft przedstawi- cielstwa	general major
30.	Paziel'skij	Walierij Wła- dimirowicz	19.08. 1928	październik 1984–październik 1987	I sekretarz	
31.	Piatin	Artur Wiktorowicz	17.11. 1934	czerwiec 1990–1993	I sekretarz ambasady z-ca szefa przedstawi- cielstwa	pułkownik MSW
32.	Pietrow	Aliksandr Nikołajewicz	03.08. 1951	lipiec 1988–1989	urzędnik ambasady	
33.	Porazyński	Igor Oliegowicz	01.09. 1949	listopad 1989–1991	urzędnik ambasady	podpułkownik, 1983–1988 urzędnik ambasady
34.	Priwałow	Nikołaj Nikitowicz	15.03. 1941	lipiec 1987–wrzesień 1990	urzędnik ambasady	kierowca
35.	Prochorczyk	Walierij Nikołajewicz	20.01. 1947	Październik 1978–1982	urzędnik ambasady	
36.	Putincew	Aliksander Gurjewicz	1947	październik 1990– styczeń 1992	urzędnik ambasady	kierowca
37.	Rodin	Jurij Wasiljewicz	16.04. 1937	lipiec 1981–1983	urzędnik ambasady	kierowca
38.	Rubkow	Siergiej		1989–1991		
39.	Rybaczenkow	Władimir Iwanowicz	26.10. 1939	styczeń 1988–1990	I sekretarz	

40.	Salow	Wiktor Pawłowicz		1974–1975		pułkownik
41.	Samojłow	Władimir		1981–1983	I sekretarz	pułkownik
42.	Sewastianowa	Jekatierina Pawłowna	25.11.1952	sierpień 1989–1990		
43.	Sidorow	Władimir Afanasjewicz	24.07.1931	1987–1989	urzędnik ambasady	podpułkownik, asystent generała Kiriejewa
44.	Siemaszko	Nikołaj Nikołajewicz	01.09.1927	październik 1979–listopad 1984	I sekretarz	
45.	Sierogina	Marina Andriejewna	06.06.1958	1980–1982		
46.	Sinicyn	Jenisiej Tichonowicz		1971–1973	szef przedstawicielstwa	general major
47.	Skoromochin	Jakow Pawłowicz		1971–1973	z-ca szefa przedstawicielstwa	general major
48.	Smirnow	Walientin Konstantinowicz	06.05.1932	wrzesień 1990–1993	radca	general major kierownik Wydziału Inspekcji
49.	Stojew	Georgij Mariszewicz	1938	1988 [bdb]		
50.	Stolarow	Lieonid I.		1975 [bdb]	z-ca szefa przedstawicielstwa	pułkownik
51.	Sudnikiewicz	Iwan		1974 [bdb]		major
52.	Szmietkowa	Olga Nikołajewna	27.09.1964	lipiec 1987–czerwiec 1990		
53.	Tarnowski	Nikołaj Andriejewicz		1983 [bdb]		pułkownik, 1974–1979 konsul w Poznaniu

54.	Todorow	Jurij Iwanowicz	1935	lipiec 1983–1987	I sekretarz	pułkownik
55.	Trubkin	Aleksandr Nikołajewicz	25.02.1933	sierpień 1985–1990	I sekretarz	do 1988 r. urzędnik ambasady
56.	Ulitik	Natalia Lieonidowna	01.06.1961	1986–1989	członek rodziny urzędnika ambasady	sekretarka generała Kiriejewa
57.	Wal'ko	Iwan Josifowicz	04.12.1927	sierpień 1986–grudzień 1990	urzędnik ambasady	generał major
58.	Worozba	Liudmiła Dmitriewna	23.09.1957	sierpień 1981–listopad 1984	urzędnik ambasady	

Źródło: Akta archiwalne Instytutu Pamięci Narodowej.

Oficerowie KGB przydzieleni do Grupy „Narew” mieli do swojej dyspozycji mieszkania należące do SB MSW PRL oraz posiadali stałe przepustki polskiego MSW, dzięki którym wchodzili do budynku ministerstwa przy ul. Rakowieckiej bez żadnej kontroli. Osoby składające relacje wspominają, że w tamtym okresie wśród funkcjonariuszy polskiego MSW krążyły plotki o tym, iż funkcjonariusze z Grupy KGB „Narew” posiadali imienne legitymacje SB MSW²²⁵, które mieli wykorzystywać m.in. do pozyskiwania do współpracy polskich źródeł pod legendą SB.

Według informacji uzyskanych z relacji funkcjonariusze Grupy KGB „Narew” w latach 80. XX wieku próbowali nawiązywać kontakty z polskimi obywatelami „pod obcą flagą” – głównie z pozycji służb amerykańskich lub angielskich. Jak stwierdzają relacjonujący, w KGB pracowało wielu funkcjonariuszy operacyjnych, którzy biegle znali język angielski i zachodnie realia, a przed przyjazdem do Polski przez wiele lat działali w USA lub w Wielkiej Brytanii.

W kręgu zainteresowań Grupy KGB „Narew” znajdowali się członkowie korpusów dyplomatycznego i konsularnego, a także ich pracownicy, w tym personel francuskiej ambasady. W złożonych relacjach znalazła się informacja o przeprowadzonej przez KGB wspólnie z SB jednej z akcji:

(...) W latach 1986–90 pracował w ambasadzie ZSRR w Warszawie na stanowisku rezydenta Zarządu II KGB ds. kontaktów z Departamentem II i Departamentem Obserwacji MSW²²⁶ [płk Igor Kuc – oficer Zarządu II KGB w Moskwie]. W połowie lat 80. XX wieku przez dwa tygodnie szkolilem na terenie Warszawy jego agenta, wytypowanego przez KGB do złożenia propozycji oferenckiej funkcjonariuszowi francuskiego wywiadu korzystającemu z przykrycia dyplomatycznego ambasady francuskiej w Warszawie. Pamiętam, że to źródło KGB, obywatel ZSRR, pracowało w okolicach Moskwy jako inżynier w fabryce zbrojeniowej produkującej amunicję do haubic. Agent ten z inspiracji KGB poznał bliżej na terenie ZSRR obywatelkę Francji i dostał od niej jej adres. Będąc przejazdem w Polsce, zgłosił się do ambasady francuskiej w Warszawie. Był zainteresowany uzyskaniem francuskiej wizej w celu wyjazdu na stałe do Paryża, do swojej znajomej. Zaproponował, że w zamian za pomoc w jej przyznaniu może dostarczać stronie francuskiej wszelkie informacje dotyczące wyżej wymienionej fabryki zbrojeniowej, w której pracuje. Interesujący KGB Francuz wysłuchał oferenta, ale nie był zainteresowany produkcją pocisków do haubic (...)²²⁷.

²²⁵ Zob. *Relacja autoryzowana z 6.08.2012, 8.08.2012 oraz 15.10.2012 r. funkcjonariusza SB MSW PRL; Relacja autoryzowana z 27.07.2012 r. funkcjonariusza SB MSW PRL.*

²²⁶ Chodzi o Biuro „B”.

²²⁷ *Relacja autoryzowana z 27.07.2012 r. funkcjonariusza SB MSW PRL.*